

АНЖЕЛА ТАРАН

ВІДЛУННЯ
ГЕОГРАФІЇ У
БУДІВЛЯХ
СВІТУ

Будинок – це не лише місце, де людина живе. Тут нам добре і спокійно, тут нас люблять і чекають, тут ми можемо заховатися від навколишнього світу. Скільки людей на Землі – стільки уявлень про ідеальне житло. Але вагомий вплив на архітектуру будівель накладають не лише наші вподобання, але й природа та географічні особливості регіону.

Первісні люди, як і всі живі істоти, шукали безпечне місце для життя, а з часом почали удосконалювати його. Найпершим їхнім житлом були печери і споруди на деревах. У теплих регіонах плели каркас з гілок, зв'язували його і накривали травою. Такий будинок захищав від сонця, повені і диких тварин, які не вміли лазити по деревах. У північних районах жили у печерах, розводили багаття перед входом. Перші навички будівництва людина набула, склавши з каміння стінку перед входом у печеру.

У важкодоступних джунглях індонезійської провінції Папуа живе плем'я Коровай, повністю ізольоване від світу. Зазвичай будинок зведений на одному дереві на висоті від 6 до 12 м, а інколи – до 35 м над землею, а часто має фундамент з декількох стволів. У таких будинках сім'я захищена від москітів, які роються нижче, нападів сусідів, і, як вважають короваї, від злих духів.

Класичне японське житло

Згодом люди облаштовували печери, вириваючи отвори на схилах гори, потім шукали природні отвори у землі, а вхід обкладали камінням. У різних куточках світу будували будинки, конструкція яких найліпше пасувала до відповідного клімату. Відтоді минули тисячоліття, але різноманітність людських осель не перестає вражати.

Вагомий чинник, який враховують архітектори, – сейсмічність регіону. Прикладом може бути давнє класичне японське житло – легкі дерев'яні споруди з паперовими вікнами, невеликою кількістю внутрішніх перегородок (або ширм) з цупкого паперу, які розділяли будинок на окремі приміщення, підлога, викладена щитами різних конструкцій. Руйнуючись під час землетрусу, така споруда не завдавала серйозної шкоди його мешканцям.

Сучасні японські будинки теж варті подиву. Японська компанія „Japan Dome House Co” за день збирає будинок з пінопласту! В Японії є селище, в якому півтори тисячі таких будівель (житлових будинків, магазинів, розважальних закладів). Пінополістиролові будинки досить безпечні, стійкі до дії ураганів і землетрусів, а завдяки спеціальному просоченню – ще й вог-

Японська компанія „Japan Dome House Co” за день збирає будинок з пінопласту

нестійкі. Пінополістирол не гниє, не піддається корозії, у ньому не заводяться комахи. Він недорогий, має чудові теплоізоляційні властивості, тому власники таких будинків відчутно економлять на опаленні взимку та на охолодженні помешкання влітку.

Небезпека землетрусів зумовила певні обмеження у будівництві житла в деяких країнах Північної Америки. У столиці Гватемали, наприклад, переважають одно- та двоповерхові будинки, у Нікарагуа – місті з мільйонним населенням, теж споруджують будинки не вищі, ніж у два поверхи.

В умовах спекотного клімату в архітектурі поширені замкнуті внутрішні дворики – патіо. Зовні їх з усіх боків закривають „сліпі” (без вікон) стіни, а з внутрішнього боку – колони, які затіняють житлові кімнати від сонця. Увечері в патіо збирається вся сім'я, в денну спеку тут приємно перепочити, сховавшись від сонця. Мусульманська архітектура у тропічному кліматі передбачає вкриті решітками вікна, крізь які у приміщення не потрапляють сонячні промені.

Кочові народи Африки (наприклад, бушмени) споруджують житло з найпростіших матеріалів, як от трава і тростина. Деякі африканські племена досі ховаються у заглибленнях скель, у печерах і не переймаються квартирним питанням, інші – ви-

Житло берберів у Сахарі

користують плетені переносні розкладні будинки або напівсферичні курені з тростини. Цікаво, що для африканців дуже важливі культові споруди, але для кочівних народів Африки найважливіший символ і оберіг – це вогонь.

Не лише кочівники живуть у печерах. Троглодити (бербери) живуть у Сахарі, і саме на схилах піщаних вершин споруджують своє житло, викопуючи печери в піщаних горах. Таке житло у спеку зберігає прохолоду, а в холодну пору затримує тепло. Будують його досить швидко, а меблі (ліжка і полицки) викопують у вигляді заглибин у стінах. Такі печери споруджують і туристичні компанії. Вони облаштовують у них ресторани і готелі.

Нові райони Гавани будують на підвищенні, щоб покращити природну вентиляцію у спорудах. Будинки у країнах з тропічним кліматом облаштовують так, щоб послабити дію пекучих променів сонця. У сільських будинках вимощують глиняну підлогу; а в міських, навпаки, – кам'яну, яка пом'якшує літню спеку; невеликі вікна обмежують потік світла і тепла. У Гватемалі та Нікарагуа хатини часто зовсім без вікон, а стіни будинків пофарбовані у білий колір, який добре відбиває сонячне проміння.

В Європі за умов вологого клімату зводять будинки із високим стрімким дво- або чотирисхилим дахом, яким вода швидко скочується вниз і не потрапляє всередину приміщення. Такі дахи є у сіль-

Житло бушменів

Печера в Гереме, Каппадокія

Американський архітектор Френк Райт створив власний стиль для прерій

ських будинках в Ірландії, Франції, Данії, Польщі. У Карпатах теж дощовий клімат, тому дахи тут здавна будували високі з кутом нахилу до 45° (в степовій Україні, на Слобожанщині, їхній кут нахилу – 30°). У посушливих регіонах дах будинків зазвичай плоский (наприклад, у Єгипті, Казахстані, Іраку, Афганістані). У Японії і Китаю дахи чотирихили, а стіни захищені від дощу великими виступаючими карнизами. У Малайзії для захисту від мусонних злив частина даху, звернена до моря, крутіша та опущена значно нижче, ніж протилежна. В умовах тропічного клімату на півострові Юкатан теж будують споруди з високими крутими дво- або чотирихилими солом'яними покрівлями, з яких вода стікає вниз, не потрапляючи до приміщення. У країнах Північної Америки, де опадів мало, існує культ дощу. Так, індіанці на заході Мексики проводять церемонії викликання дощу, споруджуючи для цього спеціальні будівлі – „будинки дощу“.

Американський архітектор Френк Райт створив власний стиль, який назвали „стилем прерій“. Його невеликі горизонтально видовжені „будинки прерій“ чудово вписуються в навколишній пейзаж.

Гірський рельєф передбачає планування віддалених населених пунктів і окремих споруд. У деяких містах Фінляндії та Швеції будинки наче вписані у гранітні скелі. У селах на заході Непалу зводять кілька-ярусні споруди на штучних терасах. Дах будівель нижнього ярусу є господарським майданчиком для людей, що живуть вище. Завдяки такій архітектурі село схоже на багатоповерховий будинок. Будинки-тераси популярні також у Ізраїлі та Лівані.

Дивовижні екобудинки для шанувальників природи розробляє італійська архітектурна компанія Stefano Boeri Architetti. Вертикальний ліс

На час відкриття європейцями Америки, корінні народи материка мали досить високий культурний рівень, досягли великої майстерності в обробці міді, срібла. За кілька століть до появи на материк європейців, індіанці навчилися зводити багатоповерхові будинки. У стрімких глибоких каньйонах річок вони будували справжні скельні міста. Одне з них – „скельний палац“ XI ст. у каньйоні ріки Колорадо (в палаці є 200 кімнат).

Житлові будинки у Лаосі та Камбоджі споруджують на палях, щоб забезпечити мешканців від регулярних затоплень річками та озерами. У районах багаторічної мерзлоти житлові будинки теж споруджують на палях. Їх забивають у ґрунт на глибину 15 м, де лід ніколи не тоне. Мерзлота в таких районах тоне не лише під впливом сонячних променів, а й внаслідок вібрації ґрунту, яку створює транспорт. Простір під будинками на палях добре провітрюється, і це перешкоджає нагріванню ґрунту.

Звісно, будинки зводять, враховуючи географічні умови місцевості. Але сучасна архітектура намагається задовольняти ще й одвічну нашу потребу у зелених рослинах, яку особливо гостро відчувають жителі мегаполісів. Дивовижні екобудинки для шанувальників природи розробляє італійська архітектурна компанія Stefano Boeri Architetti. Вертикальний ліс – наче ущільнена модель природи для спраглих мешканців великих міст, забезпечує циркуляцію чистого повітря всередині будинку. Вперше такі два житлові будинки споруджують у центрі Мілану. Кожен з них вміщує приблизно 10 000 кв. м. лісу.

Таран Анжела Миколаївна,
учитель географії
Вугледарського НВК Донецької області,
лауреат I Всеукраїнського Інтернет
конкурсу „УЧИТЕЛЬ РОКУ-2016“
за версією науково-популярного
природничого журналу „КОЛОСОК“

